

Til Kunnskapsdepartementet

Oslo, 20. september 2017

Deres ref: 17/2934

## Høringsuttalelse om forslag om innføring av forbud mot plagg som helt eller delvis dekker ansiktet i skoler og i universiteter og høyskoler

- *Norsk Lektorlag støtter forbud mot plagg som helt eller delvis dekker ansiktet i barnehage, skole, høyere utdanning, og i introduksjonsordningen. Forbudet bør også gjelde ansatte.*

### Skolen som samfunnsbygger

Norsk Lektorlag vil påpeke at vi ser problemstillingen som vanskelig og sammensatt. Å innføre et forbud mot spesifikke klesplagg, som ofte brukes for å signalisere religiøs overbevisning, kan oppleves som en innsnevring av ytringsfrihet i et samfunn bygget på religionsfrihet, og føre til polarisering. Et forbud kan i verste fall virke ekskluderende på de aktuelle elevgruppene, og oppfattes som krenkende.

Det norske samfunnet bygger blant annet på verdier som åpenhet, toleranse, mangfold og respekt for ulike kulturer, religioner og verdisyn. Dette er verdier skolen er satt til å formidle. Samtidig skal skolen også formidle andre sentrale verdier i det norske samfunnet, som likestilling og likeverd mellom kjønnene. Dette kan blant annet gjøres gjennom strukturelle rammer og fastsatte normer for oppførsel og atferd.

Skolen som samfunnsinstitusjon har flere oppgaver i tillegg til utdanning. Gjennom skolen skal vi sørge for at felles kulturarv blir videreført til neste generasjon. Innføring av et forbud som i praksis trolig vil ramme bruken av hodeplagg som nikab og burka blant minoritetsjenter, kan også ses på som et signal om hva slags samfunn vi ønsker å bygge videre, hvor en holder fast ved åpenhet og likeverd mellom kjønn som sentrale verdier.

I vurderingen av innføringen av et slikt forbud mener imidlertid Norsk Lektorlag at hensynet til skolens primæroppgave må veie tyngst. Det er redegjort for hensynene og formålene som barnehager og utdanningsinstitusjonene er etablert for å ivareta, på en meget god måte i andre avsnitt i pkt. 2 i høringsnotatet. Disse hensynene mener vi tilsier at det bør etableres et forbud mot plagg som helt eller delvis dekker ansiktet i slike institusjoner.

### Åpne ansikter som premisser for kommunikasjon og læring

Mye av menneskets kommunikasjon foregår gjennom kroppsspråk. Ansiktets umiddelbare formidling av følelser og holdninger er en viktig del av kommunikasjonen mellom mennesker, og dermed også mellom elever og mellom elev og lærer.

Norsk Lektorlag støtter Stortingets uttalelse: *Å slå fast at ansiktet skal være fullt synlig i skoler og høyere utdanning (...) bekrefter snarere en bærende forutsetning for kommunikasjon og undervisning i vårt samfunn.*

Vi støtter oss også til vurderingen fra Kunnskapsdepartementets lovavdeling: et forbud begrunnet i et saklig formål, som er nødvendig og ikke er uforholdsmessig inngripende, vil ikke være i strid med tros- og livssynsfriheten eller diskrimineringsloververket. Det vil heller ikke være i strid med EMK Artikkel 9 om religionsfrihet å forby dette i offentlige eller private utdanningsinstitusjoner, så lenge forbudet er begrunnet i hensynet til å sikre læring, sosial interaksjon og kommunikasjon.

## Behov for et forbud til tross for lite omfang av bruk

Selv om omfanget av nikab-bruk og bruk av andre ansiktsdekkende plagg i skolen i dag vurderes som relativt lite, mener vi det er viktig å få på plass et nasjonalt forbud. Nettopp i en situasjon der bruken av ansiktsdekkende plagg ikke er særlig utbredt, vil et forbud kunne virke preventivt. Et nasjonalt forbud vil sikre like regler, og sørge for likebehandling av elever. Det gir også en forutsigbarhet for dem som vil arbeide i skolen, og det sender et signal til elever om at en forventer at elever stiller på skolen uten at ansiktet er dekket til.

Vi ønsker ikke at dagens situasjon og praksis skal få fortsette, hvor en lett vil få uønskede variasjoner og vilkårlighet hvis ulike skoleeiere vektlegger ulike hensyn forskjellig i fastsetting og oppfølging av ordensreglement. Vi mener samfunnet, gjennom myndighetene, bør sende signaler om like forventninger til elevene og ansatte, uavhengig av hvor i landet de befinner seg.

Vi vil samtidig rette oppmerksomhet mot et moment ved bruk av ansiktsdekkende hodeplagg i skolen som departementet ikke nevner i sitt høringsnotat. Elevers bruk av ansiktsdekkende hodeplagg vil også være et hinder for effektiv identifikasjon av elevene, som er særlig kritisk i vurderingssituasjoner. Dette mener vi vil være et ytterligere argument for innføring av et forbud.

## Sanksjoner mot elever som bryter forbudet - ønsker nasjonale retningslinjer

Skolen er – og skal være – en arena for dannelse, utdanning og for nasjons- og kulturbygging. Skolegang kan være en viktig motgift mot ekstremisme av alle slag. Bortvisning kan føre til frafall og ytterligere marginalisering. At skolens utgangspunkt heller bør være å gå i dialog med eleven, vise respekt og gjennom ord og argumenter søke overtalelse, vil både være humant og i overenstemmelse med den dannelsestradisjon vi står inne for.

Ved en eventuell innføring av et nasjonalt forbud mener Norsk Lektorlag at mulige sanksjoner også må være tydelig regulert på nasjonalt nivå. Når departementet skriver at en ved utmåling av og valg av sanksjon bør ta hensyn til barnets alder, beveggrunner for bruk av plagget og for å ikke etterkomme pålegg fra skolen, er dette også faktorer som en kan legge til grunn som vurderingsfaktorer i nasjonale retningslinjer.

Norsk Lektorlag støtter departementet i vurderingen at det *sjelden* vil være aktuelt med bortvisning. Sanksjonen må både være rimelig, forholdsmessig og hensiktsmessig. Vi mener det bør fremgå av de nasjonale retningslinjene hvorvidt også bortvisning kan være en del av sanksjonene skolen kan bruke mot en elev eller ikke, og hvilke betingelser som må være oppfylt om skolen kan ty til bortvisning, eksempelvis at en elev gjentatte ganger bryter forbudet.

At det skal være opp til den lokale skoleeier å fastsette hvilke sanksjoner brudd på forbudet mot ansiktsdekkende hodeplagg kan innebære, mener vi bryter med logikken og argumentasjonen bak et nasjonalt forbud. Norsk Lektorlag ser ingen grunn til at departementet forskyver stillingstagnung om dette ut til kommuner og fylkeskommuner. Vi frykter også at en slik ansvarsforskyvning i praksis vil føre til en ytterligere, og unødig, byråkratisering.

Hva som kan være hensiktsmessige og forholdsmessige sanksjoner ved regelbrudd, mener vi et departement eller direktorat har bedre forutsetninger for å kunne vurdere, gitt sakens kompleksitet og karakter, enn en lokal skoleeier. Vi vet at fylkeskommuners og kommuners kompetanse som skoleeier varierer, både i form av kvalitet og når det gjelder ressurser. Vi frykter en fremtidig situasjon hvor elever møter ulike sanksjoner for lik atferd, på tvers av fylker og kommuner.

Fordi dagens opplæringslov ikke regulerer sanksjoner mot elever på grunn av uønsket atferd, vil en innføring av et forbud mot bruk av ansiktsdekkende hodeplagg i opplæringen representere noe helt nytt. Derfor mener vi at henvisning til rettslige konvensjoner i denne sammenhengen ikke vil være god nok argumentasjon for å overlate til 19 fylkeskommuner og utallige kommuner å skulle løse utfordringen med å finne hensiktsmessige sanksjoner overfor elevene.

At dagens omfang av bruk av ansiktsdekkende hodeplagg antas å være relativt lite, mener vi også er et argument for at det er bedre at en bruker ressurser nasjonalt for å finne hensiktsmessige sanksjoner *for ulike situasjoner*, enn at hver enkelt skoleeier skulle måtte finne ut av dette. Norsk Lektorlag mener at for ethvert nytt tiltak som tilføres skolen, må en samtidig ha som mål å skape så lite administrasjonsbehov og byråkratisering tilknyttet tiltaket, som overhodet mulig.

### Forbud for deltakerne i introduksjonsordningen

Norsk Lektorlag støtter også at forbudet skal gjelde for voksne nyankomne innvandrere som mottar undervisning etter introduksjonslovens ordninger. Vi støtter departementet i at deltakerne på et undervisningstilbud bør følge samme regler, uavhengig av hvilke regelverk som fører til at de kan delta på det aktuelle undervisningstilbudet. All undervisning innebærer kommunikasjon, og med et svakt felles språklig grunnlag, vil det faglige og sosiale utbyttet være enda mer avhengig av at man kan se hverandres ansikt, enn i andre undervisningssituasjoner hvor alle deltakerne i utgangspunktet behersker samme språk muntlig.

### Forbud for studenter i høyere utdanning

Norsk Lektorlag støtter også at forbudet bør gjelde studenter. Høyere utdanning er frivillig, og studentene er voksne mennesker som tar selvstendige valg. Det er få aspekter ved en students oppførsel/atferd som reguleres i dag. Norsk Lektorlag mener imidlertid at de samme grunnleggende kommunikasjons- og læringsprinsippene som gjelder for grunnopplæringen, også gjelder for høyere utdanning. At en student viser ansikt, legger til rette for best mulig kommunikasjon og læring. Samtidig vil det være avgjørende at en student som bærer ansiktsdekkende plagg og bortvises, følges opp av andre aktuelle tjenester, for å motvirke radikaliserings. Høyere studier vil, som grunnleggende skolegang, kunne fungere som en vaksine mot manglende likestilling, likeverd og åpenhet.

### Sanksjoner mot studenter som bryter forbudet

Vi har merket oss at Kunnskapsdepartementet foreslår at en student som tross skriftlig advarsel har brukt plagg i strid med regelverket, kan bortvises i inntil ett år.

Norsk Lektorlag mener utestengelse fra undervisningsstedet bør være siste utvei dersom man ikke lykkes med andre mindre inngripende virkemidler, slik som f.eks. skriftlig advarsel. Utestengelse er et veldig inngripende virkemiddel, men det må likevel anses som nødvendig som siste utvei. Vi ser det ikke som rimelig at utestengelsen skal gjelde for lengre enn inntil tre måneder, og viser til merknaden ovenfor om nødvendig oppfølging av de aktuelle studentene.

### Forbud for ansatte i skolen, i høyere utdanningsinstitusjoner og i ordninger etter introduksjonsloven

Norsk Lektorlag støtter forslaget. En ansatt som underviser, må i denne sammenheng selvsagt være underlagt de samme rammene som elever og studenter. Et tildekket ansikt vil heller ikke være gunstig for undervisningen.

### Sanksjoner mot ansatte som ikke retter seg etter forbudet

Hvis en ansatt nekter å fjerne det ansiktsdekkende plagget, foreslår departementet at vedkommende kan bli vist bort for resten av arbeidsdagen. En slik reaksjon er ellers forbeholdt situasjoner hvor arbeidsgiver har en saklig grunn til avskjed. I de fleste slike situasjoner, hvor en saklig grunn til avskjed foreligger, har ikke arbeidsgiver/skoleeier etter vår vurdering noen andre hensiktsmessige alternativer å bruke, enn bortvisning. Departementet skriver at de ikke vurderer brudd på forbudet som avskjedsgrunn. Norsk Lektorlag støtter dette. Dermed anser vi bortvisning for resten av dagen å være en uforholdsmessig og uhensiktsmessig reaksjon. Vi foreslår i stedet at ansatte som ikke retter seg etter skoleeiers pålegg om å fjerne ansiktsdekkende plagg, settes til andre arbeidsoppgaver enn undervisning den gjeldende arbeidsdagen. Dette for å sikre at reaksjonen overfor den ansatte ikke blir uforholdsmessig streng, men også for å sikre at en ikke risikerer at den ansatte, ikledd ansiktsdekkende hodeplagg, møter elever i undervisningssituasjoner. Det vil virke mot forbudets (preventive) hensikt.

Norsk Lektorlag støtter for øvrig Kunnskapsdepartementets vurdering av at gjentatte brudd på forbudet er en saklig grunn til oppsigelse. Det vises til at skoleeier har bevisbyrden for at den ansatte gjentatte ganger har brutt forbudet, og at arbeidsgiver, som alltid, har en streng plikt til å

utrede saksforholdet når oppsigelse vurderes. Vi støtter også departementets vurdering av at brudd på forbudet ikke er å anse som en avskjedsgrunn. Det ville ha vært en uforholdsmessig reaksjon.

### Oppsummert mener Norsk Lektorlag:

- Å sikre læring, sosial interaksjon og kommunikasjon, samt formidle åpenhet og likeverd mellom kjønn som sentrale verdier, er helt sentralt i norsk skole
- Et nasjonalt forbud vil sikre like regler, og sørge for likebehandling av elever. Det gir forutsigbarhet for dem som vil arbeide i skolen, og det sender et signal til elever om at en forventer at de stiller på skolen uten at ansiktet er dekket til
- Elevers bruk av ansiktsdekkende hodeplagg hindrer også effektiv identifikasjon av elevene, noe som er særlig kritisk i vurderingssituasjoner
  - Norsk Lektorlag støtter derfor forbud mot plagg som helt eller delvis dekker ansiktet, i barnehage, skole, høyere utdanning og i introduksjonsordningen
  - Forbudet bør også gjelde ansatte. Et tildekket ansikt gjør det vanskeligere å gi god undervisning
  - Om elever bryter forbudet, bør sanksjoner reguleres nasjonalt. Skolen bør først gå i dialog med eleven
  - Om studenter bryter forbudet, bør utestengelse være siste utvei, og maksimalt skje i tre måneder. Studenten bør følges opp av andre aktuelle tjenester for å forebygge radikaliserings
  - Om ansatte bryter forbudet, bør de settes til andre arbeidsoppgaver enn undervisning den gjeldende arbeidsdagen. Bortvisning fra arbeidsplassen vil være for inngripende ved første gangs hendelse, men gjentatte brudd på forbudet vil være saklig grunn til oppsigelse

Med vennlig hilsen



Rita Helgesen  
leder i Norsk Lektorlag